

NÁRODNÍ KONVENT

Nastavení budoucího vztahu se Spojeným královstvím po brexitu

Shrnutí a doporučení vyplývající z diskuze kulatého stolu
Národního konventu o EU konaného dne 26. dubna 2019

Doporučení vypracovali Zuzana Kasáková, Vít Havelka

Úvod do problematiky

I po uplynutí dvouletého období určeného k vyjednání podmínek britského odchodu z Evropské unie (EU) zůstává Spojené království členskou zemí EU. Poslanci Dolní sněmovny britského Parlamentu se totiž nedokázali shodnout na podobě brexitu a třikrát odmítli návrh dohody o britském vystoupení z EU, jakož i politické prohlášení, které tuto dohodu doprovázelo. Evropská rada na svém dubnovém zasedání prodloužila vyjednávací období dle článku 50 Smlouvy o EU na 31. října 2019. Do tohoto data by mělo být zřejmé, jaký scénář vystoupení z EU si Spojené království zvolí. Blíží se tedy doba, kdy EU začne vyjednávat o svých budoucích vztazích s ostrovní zemí. Z tohoto důvodu je důležité na národní úrovni prodiskutovat, jaké vztahy by Česká republika se Spojeným královstvím preferovala a dokázala je do pozice EU prosadit.

Pro Českou republiku představuje Spojené království důležitého partnera v řadě oblastí. Ať již se jedná o spolupráci v oblasti vzdělávací, výzkumné, zahraničněpolitické, bezpečnostní či obchodní. Jelikož se Česká republika řadí mezi exportně orientované ekonomiky, je pro její ekonomický růst důležité vyřešit vzniklé obchodní překážky. Z hlediska obchodní orientace lze konstatovat, že největší objem exportu i importu (kolem 80 %) dosahuje s členskými zeměmi EU. Pokud jde o česko-britskou obchodní spolupráci, je Spojené království čtvrtým největším vývozním trhem a desátým největším dovozním trhem. Nahlíženo optikou efektivnosti české zahraničněobchodní výměny zaujímá po Německu Spojené království druhé místo. Česká republika primárně do Spojeného království vyváží průmyslové výrobky, především osobní automobily, vozidla pro komerční využití, procesorové jednotky či stroje a mechanická zařízení.

V oblasti bezpečnosti a obrany spolupráce České republiky a Spojeného království probíhá zejména v rámci NATO a Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP). Obě země považují NATO za hlavní platformu kolektivního zabezpečení obrany, kladou důraz na transatlantické vztahy, podporují spolupráci v rámci Východního partnerství či se zeměmi západního Balkánu. Spojené království se svým jaderným arsenálem, finanční podporou i svým know-how patří mezi klíčové aktéry v oblasti bezpečnosti a obrany nejenom v EU, ale také ve světě. Tato pozice se odráží rovněž v britském zapojení do nejrůznějších programů, iniciativ a agentur EU vyvíjejících činnost v této oblasti. Pro evropské země včetně České republiky by britská neúčast znamenala výrazné oslabení, na druhé straně je nutné reflektovat postavení Spojeného království jako třetí země po jeho odchodu z EU. Obdobně by pokračující spolupráce v programech zaměřených na vědu, výzkum či vzdělávání přinesla řadu výhod. V této souvislosti je ale nutné brát v úvahu otázku, zda hloubka zapojení do evropských programů a agentur by měla korespondovat s blízkostí celkových vztahů mezi EU a Spojeným královstvím jakožto třetí zemí či by se míra britského zapojení měla odvíjet od úrovně britské expertizy v dané oblasti.

Rámcový kulatý stůl

Národní konvent se v pátek 26. dubna 2019 zabýval otázkou nastavení budoucích vztahů mezi Evropskou unií a Spojeným královstvím po brexitu. Debaty se zúčastnili zástupci státní správy, institucí EU, neziskových organizací, sociálních partnerů a akademické sféry. Kulatý stůl organizoval Úřad vlády ČR ve spolupráci s Institutem pro evropskou politiku EUROPEUM.

Diskuze se soustředila na tři základní otázky:

1) Jakou formu obchodní spolupráce by ČR měla prosazovat?

Spojené království představuje po Spolkové republice Německo druhou nejefektivnější relaci českého zahraničního obchodu. Jakým způsobem by měla vzájemná spolupráce pokračovat i po brexitu? Měla by Česká republika usilovat o specifický přístup z hlediska podpory svých exportérů?

2) Jak by měla být nastavena spolupráce v zahraniční a bezpečnostní politice?

Základní platformy vzájemné spolupráce v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky a v oblasti vnitřní bezpečnosti představují Evropská unie a NATO. V jejich rámci obě země spolupracují na řadě multilaterálních iniciativ a projektů. Měla by ČR usilovat o prohlubování tohoto typu spolupráce, nebo klást důraz na prohloubení bilaterálních vztahů? V jakých konkrétních oblastech by k tomu mělo docházet?

3) Jaké by mělo být zapojení Spojeného království do iniciativ, programů a agentur EU?

S ohledem na předpoklad zapojení Spojeného království do unijních iniciativ do konce roku 2020 se nabízí otázka, jakým způsobem by se britská účast měla proměnit v novém finančním rámci. Měla by ČR podporovat současnou míru britského zapojení, nebo definovat klíčové iniciativy nebo programy, na nichž by Spojené království mělo participovat?

Podkladem pro debatu v rámci kulatého stolu byl **diskuzní materiál** týkající se nastavení budoucích vztahů mezi Evropskou unií a Spojeným královstvím po britském odchodu z Unie, který vypracoval tým autorů Institutu pro evropskou politiku EUROPEUM ve složení Vladimír Bartovic, Vít Havelka a Zuzana Kasáková, a dvě diskuzní stanoviska. První stanovisko vypracoval Ivan Voleš z Hospodářské komory ČR, druhé Jan Kovář z Ústavu mezinárodních vztahů.

Setkání Národního konventu zahájila státní tajemnice pro evropské záležitosti **Milena Hrdinková**. Ve svém úvodním příspěvku vyzdvihla aktuálnost a význam diskutovaného tématu. V současné době se Evropská unie rozhodla poskytnout Spojenému království čas na nalezení vnitropolitické shody na podobě brexitu, neboť zatím není jasné, jaký scénář odchodu si země přeje. V této souvislosti vyjádřila přání, aby nedošlo k negaci již oblastí již dohodnutých mezi Spojeným královstvím a EU. Na závěr svého úvodního příspěvku uvedla, že je nyní vhodné diskutovat jednotlivé možnosti nastavení vzájemného vztahu a zamyslet se nad jejich přínosy.

Jako druhý vystoupil **Vít Havelka**, který ve svém příspěvku představil strukturu plánované debaty a hlavní body podkladového materiálu. Zdůraznil, že Národní konvent by měl především definovat, zdali by míra zapojení Spojeného království do činnosti Evropské unie měla odpovídat intenzitě jejich vzájemného obchodního vztahu – tzn. plné zapojení pouze v případě, že Spojené království zůstane členem jednotného trhu, či zda existuje oblast, kde by mělo mít možnost se zapojit hlouběji, než tomu bylo pro třetí země doposud možné. V této souvislosti akcentoval, že Spojené království patří k nejvýznamnějším obchodním partnerům České republiky a je tedy důležité, aby byl vztah EU a Spojeného království co nejužší. To platí i v případě spolupráce v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky

a rovněž v oblasti britského zapojení se do činnosti unijních agentur, iniciativ a programů. Celkově by ale měla budoucí participace Spojeného království vycházet z precedentů současného zapojení třetích zemí, kde platí, že čím hlubší obchodní vztah EU s danou zemí má, tím hlubší je participace třetího státu na činnosti EU.

Následně stanovisko Hospodářské komory ČR představil **Ivan Voleš**. Uvedl, že český byznys jednoznačně preferuje co nejhlubší vztah mezi Spojeným královstvím a Evropskou unií – konkrétně členství v EHP. Je si však vědom britské politické reality, která takovýto model prakticky vylučuje. Ve svém vystoupení nastínil několik budoucích scénářů: EHP, celní unií, komplexní dohodu o volném obchodu a obchodní podmínky Světové obchodní organizace (WTO). Zdůraznil přitom, že současná pozice britské vlády umožňuje prakticky pouze model CETA +, tj. dohodu o volném obchodu. Jako nejméně preferovanou možnost označil spolupráci dle pravidel WTO. Těsná spolupráce mezi oběma entitami by měla probíhat jak ve Společné zahraniční a bezpečnostní politice, především v oblasti protiteroristické politiky, Europolu, Eurojustu či sdílení informací, tak i v oblasti vzdělávání (zejména program Erasmus+) a výzkumu.

Na závěr úvodních příspěvků přečetla Zuzana Kasáková stanovisko **Jana Kováře** z Ústavu mezinárodních vztahů. Věnoval se v něm především obranné spolupráci a budoucí participaci Spojeného království v iniciativách, programech a agenturách EU. Dle jeho názoru by Evropská unie měla usilovat o strategické partnerství se Spojeným královstvím v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky, a to buď na bázi „case by case“, nebo na základě formalizovanějších vztahů a dohod. Oba partneri by také měli nejenom pokračovat v existující spolupráci, ale také ji prohloubit v otázkách výzkumu a vývoje obranných technologií a sdílení expertízy. Co se týče agentur EU, nejeví se z důvodu existence britských červených linií jako reálné plné zapojení Spojeného království do jejich činnosti. Výhodiskem mohou být bilaterální dohody, nebo flexibilní spolupráce aplikovaná např. Švýcarskem. V tomto případě by se však jednalo o jistou formu „vzobávání třešniček“ a je tedy otázkou, zda tento systém bude možné aplikovat v praxi. V případě spolupráce v justici a vnitřních věcech naopak J. Kovář navrhuje ušít Spojenému království jeho přístup k evropským agenturám na míru. EU by měla být ochotna nabídnout co nejhlubší vztah, pokud nebude podryvat naplňování unijních cílů a aplikování práva EU.

V **následné diskuzi** vystoupili odborníci ze státní správy, akademického sektoru i představitelé sociálních partnerů, jmenovitě **Pavel Fára** (Svaz průmyslu a dopravy ČR), **Martin Fassmann** (ČMKOS), **Lenka Fořtová** (Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR), **Renée Smyčková** (Hospodářská komora ČR), **Milena Hrdinková** (Úřad vlády ČR), **Zbyněk Smetana** (Ministerstvo financí ČR), **Jitka Savin** (Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR), **Kristýna Najmanová** (Ministerstvo zahraničních věcí ČR), **Miroslav Kolátek** (Ministerstvo zahraničních věcí ČR), **Rudolf Štědrý** (Ministerstvo obrany ČR), **Naděžda Homolová** (Ministerstvo zahraničních věcí ČR), **Ivan Voleš** (Hospodářská komora ČR), **Lucie Vondráčková** (Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR), **Zuzana Kasáková** (Univerzita Karlova), **Ingeborg Němcová** (Vysoká škola ekonomická), **Vít Havelka** (Institut pro evropskou politiku EUROPEUM), **Štěpán Pech** (Úřad vlády ČR) a **Irah Kučerová** (Univerzita Karlova).

Vystupující ve svých příspěvcích zdůraznili především nejasnost současné pozice Spojeného království k vyjednávání o budoucích vztazích, což zásadně stěžuje možnou definici pozic České republiky. Debatována otázka vhodného britského zapojení do jednotlivých oblastí činnosti EU od obchodní spolupráce, fungování unijních agentur, vědecké a vzdělávací programy až po zahraniční, bezpečnostní a obrannou politiku. Akcentován byl význam Spojeného království jako nejbližšího partnera EU i České republiky

na jedné straně, na straně druhé byla ale zdůrazněna nutnost vybalancovat výhody, které z participace na činnosti EU pro Spojené království plynou, s náklady tohoto zapojení, jež by měla britská strana nést. V tomto kontextu byla pozornost věnována také vnitropolitické situaci ve Spojeném království a shodě na podobě brexitu, která by umožnila hlubší spolupráci mezi Spojeným královstvím a Evropskou unií.

Navrhovaná doporučení

Otázka nastavení budoucích vztahů se Spojeným královstvím po jeho odchodu z Evropské unie je **důležitá jak pro Českou republiku, tak pro EU jako takovou**. V současné době ale uzavření dohody komplikují vnitrostranické spory ve Spojeném království ohledně podoby brexitu. Účastníci Konventu se shodli na faktu, že termín pro rozhodnutí o způsobu britského odchodu z Unie stanovený Evropskou radou na konec října je zřejmě finální i s ohledem na potřeby byznysu. Do té doby by měla být uzavřena **výstupová dohoda**, jejímž smyslem je mít pouze jednu adaptaci na brexit. Pokud by došlo k tzv. tvrdému brexitu, byly by adaptace dvě. Nejdříve by vzájemné vztahy upravovala pravidla Světové obchodní organizace a následně by byla uzavřena dohoda. Tento scénář byl označen jako nejméně výhodný pro obě strany.

Dále panovala shoda na nejvhodnějším scénáři pro Českou republiku i Evropskou, kterým by bylo **britské setrvání na vnitřním trhu**. Účastníci Konventu si ale byli vědomi skutečnosti, že tato možnost by v podstatě negovala důvody hlasování pro britský odchod z Unie a nelze ji považovat za reálnou. Přesto by ale neměla být opuštěna snaha o uzavření co nejužšího obchodního vztahu mezi oběma entitami, přinejmenším na úrovni celní unie. V tomto kontextu byla rovněž akcentována nutnost zachovat integritu vnitřního trhu a jeho čtyř svobod, které jsou vzájemně provázané a komplementární. Pokud by EU souhlasila s případným požadavkem omezení jedné svobody, došlo by k narušení této rovnováhy. Z pohledu České republiky je integrovaný vnitřní trh jednoznačnou prioritou. Jeho ztráta by měla mnohem závažnější dopady než ztráta britského trhu. Spojené království je vnímáno jako důležitý partner, ale nelze se vzdát dosavadních výhod integrace, které mají svou cenu.

Rovněž v oblasti **zahraniční a bezpečnostní politiky** byl zdůrazněn význam co nejužší spolupráce se Spojeným královstvím. Účastníci debaty se shodli na vysoké úrovni britské expertízy v oblasti bezpečnosti a obrany, důležitosti jeho finančního příspěvku i účasti na misích. Obdobná shoda panovala ohledně zapojení Spojeného království do **činnosti agentur a participace v unijních programech**. V této souvislosti byla diskutována otázka britského podílu na rozhodování jak v oblasti Společné zahraniční a bezpečnostní politiky, tak v agenturách EU. Určitá shoda panovala na nutnosti zachování rozhodovací autonomie Evropské unie a vnímání Spojeného království jako třetí země, jejíž pravomoci by měly odpovídat tomuto postavení. V případě, že by tomu tak nebylo, mohla by tato situace ohrozit spolupráci s ostatními třetími zeměmi.

Doporučení Národního konventu o EU:

1. Česká republika by měla usilovat o **co nejužší obchodní vztah** se Spojeným královstvím, minimálně na úrovni celní unie.
2. Česká republika by měla prosazovat **zachování integrity vnitřního trhu** s jeho čtyřmi svobodami a zachování autonomie rozhodování EU.
3. S ohledem na současné vztahy a roli Spojeného království **v oblasti Společné zahraniční a bezpečnostní politiky a obrany** by Česká republika měla podporovat uzavření rámcové dohody zajišťující **úzké vztahy** mezi Evropskou unií a Spojeným královstvím v této oblasti.
4. Česká republika by měla podporovat co nejširší možné **zapojení Spojeného království do unijních agentur a programů** za podmínky respektování všech příslušných pravidel a postupů.

Tento text není prostým zápisem jednotlivých příspěvků, které byly v diskusi předneseny. Neobsahuje tedy vše, co bylo v diskusi řečeno a nevyjadřuje názor všech účastníků na všechna diskutovaná témata. Jedná se o shrnutí nejdůležitějších bodů a formulaci doporučení na základě proběhlé diskuze.

Národní konvent o Evropské unii představuje diskuzní platformu, která je stálým místem pro debatu o evropských otázkách v ČR.

Projekt, koordinovaný na půdě Úřadu vlády České republiky, propojuje zástupce vlády, obou komor Parlamentu ČR a Evropského parlamentu, odbornou veřejnost, neziskový sektor a sociální partnery a další zainteresované aktéry.

Více o Národním konventu najdete na internetových stránkách www.narodnikonvent.eu, na Twitteru [@KonventEU](https://twitter.com/KonventEU) a na facebookovém [@konventeu](https://www.facebook.com/konventeu) a instagramovém profilu [@narodnikonvent](https://www.instagram.com/narodnikonvent).